

Ольга Осовська,
методист,
Науково-методичний центр
виховної роботи,
Ірина Шепенюк,
викладач,
Інститут післядипломної
педагогічної освіти
Чернівецької області

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ – ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ

У статті досліджуються можливості освітнього середовища щодо успішної соціалізації учнів в контексті збереження та зміцнення їхнього здоров'я.

Olha Osovska,
Iryna Shepeniuk

HEALTH FRIENDLY EDUCATIONAL ENVIRONMENT – KEY TO SUCCESSFUL SOCIALIZATION OF SCHOOL CHILDREN

The article features the role of educational environment in the process of successful socialization of students in the context of preserving and strengthening their health.

Школа є свого роду центром співтовариства. У школі відбувається прогнозування і планування майбутнього, через школу співтовариство формулює і затверджує власні перспективи.
Бетті Е. Пієрдон

Сучасний світ характеризується наростаючою кількістю соціальних, економічних, політичних, релігійних та культурних протиріч. За умов трансформації українського суспільства особливої значущості набувають питання формування людиною нових життєвих стратегій, компетентності, посилення гнучкості та мобільності соціальної поведінки. Чим потужніший життєвий ресурс людини, чим ширші її соціальні можливості, тим легше їй здолати кризові настрої, оволодіти конструктивно-перетворювальною позицією. Однак на тлі суспільних негараздів, нестабільності повсякденних умов життя та труднощів пристосування до них, формування самодостатньої, цілісної та зовнішньо і внутрішньо гармонійної особистості є вельми складним завданням.

Враховуючи те, що людське життя є найвищою суспільною цінністю, перед людством постає ряд невідкладних завдань, серед яких найважливішим є вирішення проблеми збереження здоров'я людини, причому не тільки фізичного, а й психічного, духовного, соціального. Саме це завдання є пріоритетним у діяльності сучасних закладів освіти.

Розвиток особистості – неперервний і виключно складний процес, побудований на багатогранній взаємодії безлічі чинників, як стихійних, так і тих, що послідовно скеровуються суспільством, соціальним середовищем. В процесі такої взаємодії відбувається соціалізація особистості, що визначається як двосторонній процес. З одного боку, індивід засвоює соціальний досвід, входячи в соціальне середовище, в систему соціальних зв'язків, а з іншого – в процесі соціалізації він активно відтворює систему соціальних зв'язків за рахунок активного входження в середовище. Таким чином, цей підхід акцентує увагу на тому, що людина в процесі соціалізації не лише збагачується досвідом, але й реалізує себе як особистість, впливаючи на життєві обставини, на оточуючих людей [3].

Соціалізація дитини – процес складний і тривалий. З одного боку, суспільство зацікавлене в тому, щоб дитина прийняла і засвоїла певну систему соціальних і моральних цінностей, ідеали, норми і правила поведінки, стала його повноправним членом. З іншого боку, на формування особистості дитини впливають різноманітні стихійні, спонтанні процеси, що відбуваються в соціумі. Сукупний результат таких цілеспрямованих і стихійних впливів не завжди передбачуваний і відповідає інтересам суспільства. Таким чином, соціалізація, базуючись на вихованні, у свою чергу виступає визначальним чинником розвитку особистості.

Соціалізація – неперервний і багатогранний процес, що триває упродовж усього життя людини. Але найбільш інтенсивно він протікає в підлітковому і юнацькому віці, коли закладаються усі базові ціннісні орієнтації, засвоюються основні соціальні норми і стосунки, формується мотивація соціальної поведінки [1, с. 45]. Основні етапи росту і розвитку дитини припадають на період шкільного життя – від 6 до 18 років. Тому система організації навчальної і виховної діяльності в закладі освіти має першочергове значення для соціалізації школяра. Загальна середня освіта покликана забезпечити духовне і фізичне

становлення особистості, підготовку молодого покоління до повноцінного життя в суспільстві, виховання громадянина, формування у нього моральних переконань, культури поведінки, естетичного смаку і засад здорового способу життя.

Загальноосвітня школа повинна формувати у дітей готовність до успішної інтеграції в доросле суспільство, до адекватної взаємодії з соціальним середовищем, до повноцінного виконання основних соціальних функцій, тобто здатність до соціальної адаптації. Адаптація особистості залежить від певного резерву фізичних сил організму, а її найважливішим інтегральним показником є стан здоров'я дитини, що включає фізичну, соціальну, психологічну і духовну складові [2].

Критеріями успішної соціалізації дитини є:

- адаптованість до соціуму, що проявляється як відчуття власної гідності;
- соціальна спрямованість, що проявляється у готовності вирішувати соціально значущі проблеми в масштабах навчального закладу, міста тощо;
- соціальна активність, що проявляється в умінні залучити до вирішення соціально значущих проблем інших людей та брати участь у їх вирішенні;
- усвідомлення соціальної значущості власної діяльності;
- готовність до саморозвитку, що проявляється в здатності пізнати та змінити себе;
- креативність, що проявляється у реалізації творчого підходу до вирішення соціально значущої проблеми.

Процес соціалізації дитини може успішно протікати тільки в середовищі, що позитивно впливає на її здоров'я. Здоров'язбережувальне середовище сприяє забезпеченню всебічного розкриття творчих здібностей особистості, раціональному використанню її інтелектуальних і фізичних ресурсів в інтересах суспільства і всебічного задоволення особистих потреб, що базуються на високих моральних принципах.

Здоров'язбережувальне середовище – це середовище комфортне для всіх суб'єктів навчально-виховного процесу, в якому формується цілісне світосприйняття, що є передумовою гармонійно розвинутої особистості, психологічними ознаками якої є:

- наявність позитивного ставлення до себе та життя (самосприйняття);
- наявність мети та предмета, що забезпечують сенс життя (мета в житті);
- здатність відповідати вимогам сьогодення (володіння ситуацією);
- наявність відчуття тривалого розвитку і самореалізації (персональне чи особистісне зростання);
- наявність піклування і довірливих стосунків з іншими (позитивні емоції в стосунках);
- здатність формувати власні судження (автономія);
- пріоритети духовно-моральних цінностей.

О. Сироватко зазначає, що навчальний заклад із здоров'язбережувальним середовищем – це педагогічна система, у якій повинні бути:

- методики медико-психолого-соціального супроводу учнів на кожному віковому етапі;
- постійна діагностика стану здоров'я учнів;
- установка на формування здорового способу життя учнів;
- ефективна корекційна та реабілітаційна робота за медичними показниками дітей «групи ризику»;
- методики включення учнів у здоров'язбережувальну діяльність;
- розроблені засоби формування особистих програм здоров'я;
- сформовані вміння саморегуляції емоційних станів школяра, самоконтролю в стресових ситуаціях [4, с. 20].

Таким чином, здоров'язбережувальне середовище виступає як енергозберігаюча система, що дозволяє з найменшою кількістю витрат забезпечити процес саморозвитку та самовдосконалення людини.

На нашу думку, створити здоров'язбережувальне середовище в умовах навчання означає створити відповідне педагогічне середовище. Фахівці поняття «педагогічне середовище» визначають як систему, що створена відповідно до педагогічних цілей та спрямовану на формування позитивного ставлення до світу, людей і одне до одного.

У зв'язку з цим, здоров'я ми визначаємо як такий стан організму людини, що відображає рівень культури у ставленні особистості до оточуючого світу у всій багатоманітності його проявів (в тому числі і до себе). Це дозволяє визначити здоров'язбережувальне освітнє середовище як ціленаправлену і професійно створювану систему дидактичних умов, в якій засвоєння учнями знань, вмінь і навичок, розвиток творчого мислення і формування емоційно-ціннісного ставлення до світу відбувається в ситуаціях фізичного, емоційного, інтелектуального, соціального, духовного комфорту, що забезпечують створення сприятливого психологічного клімату в процесі навчання.

Будь-яке суспільство прагнуло і прагне сформувати певний соціальний тип людини, що відповідає його соціальним ідеалам. Провідна роль в цьому процесі належить загальноосвітнім навчальним закладам, першочерговим завданням яких є створення здорового освітнього середовища для творчої самореалізації кожного учня, виховання молодих людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом всього життя, оберігати і примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Т. Социальная психология / Т. Андреева. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2001. – 288 с.
2. Коцан І. Я. Психологія здоров'я людини / І. Я. Коцан, Г. В. Ложкін, М. І. Мушкевич. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки, 2009. – 366 с.
3. Мудрик А. Социализация человека : [учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений] / А. Мудрик. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 304 с.
4. Сирватко О. Підходи до формування здоров'язберегаючого середовища у закладі освіти // Директор школи. – 2009. – № 38 (566). – С. 19–25.

Світлана Панченко,
асистент,
Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ЗАПОБІГАННЯ ЖОРСТОКОМУ ПОВОДЖЕННЮ З ДІТЬМИ

У статті обґрунтовано управління соціально-виховним середовищем навчального закладу. Проаналізовано його внутрішню структуру. Визначено основні завдання школи щодо створення безпечного середовища та запобігання жорсткому поведженню з неповнолітніми.

Svitlana Panchenko

MANAGEMENT OF SOCIAL AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS AS ONE OF THE WAYS TO PREVENT CHILD ABUSE

The article features the issue of management of social educational environment of the educational institution as a mean of preventing child abuse. The structure of school environment is analyzed. The main task of this management is to create a safe environment and to prevent child abuse.

Актуальність запобігання жорсткому поведженню з дітьми пов'язана з необхідністю ефективного формування інтелектуального і духовного потенціалу особистості та у зв'язку з орієнтацією сучасного суспільства на гуманістичні цінності. Стан захищеності та становлення особистості безпосередньо залежить від комфортності дитини та її взаємодії з різними об'єктами соціально-виховного середовища. Управління якістю шкільного середовища допомагає по-новому побачити можливості для здійснення процесу оптимального розвитку й саморозвитку особистості, а також для захисту дитини від агресії та жорсткого поведження.

Метою статті є обґрунтування процесу управління соціально-виховним середовищем навчального закладу як необхідного чинника запобігання жорсткому поведженню з дітьми.

Середовище – сукупність природних умов, у яких відбувається життєдіяльність організму. В сучасній науковій літературі соціальне середовище визначається як конкретний прояв суспільних відносин, в яких розвивається конкретна особистість, соціальна спільність, соціальні умови їх розвитку [2]. За умови відповідних дій з боку освітньої організації, соціальне середовище може стати важливим ресурсом розвитку дитини.

Зокрема, Л. І. Новикова [3] зазначає, що створення виховного середовища передбачає, перш за все, звузнення в ньому стихійного за рахунок організованих, удосконалених та зведених у систему педагогічних впливів.

Аналіз педагогічної теорії й практики дає змогу розглядати середовище навчального закладу – як соціально-виховне середовище, під яким розуміють сукупність умов життєдіяльності особистості, які здійснюють цілеспрямований вплив на її свідомість і поведінку з метою формування певних якостей, переконань, духовно-ціннісних орієнтацій і потреб.

Ми розглядаємо соціально-виховне середовище навчального закладу з позицій системного підходу – напряму методології наукового пізнання і соціальної практики, в основі якого лежить розгляд об'єкту як системи. Такий підхід зумовлений соціальним замовленням щодо виховання гармонійної свідомої особистості, яка здатна до самореалізації у суспільстві, а також сучасними концепціями у сфері виховання.